

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 3, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 332.012.23

*А. І. Павлова,
аспірант, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОЧАТКОВОГО КАПІТАЛУ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ

*A. I. Pavlova,
Postgraduate Student, Cherkasy State Technological University, Cherkasy*

THEORETICAL PRINCIPLES OF FORMATION OF INITIAL CAPITAL IN SMALL BUSINESS

*А. И. Павлова,
аспирант, Черкасский государственный технологический университет, г. Черкассы*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЧАЛЬНОГО КАПИТАЛА В МАЛОМ БИЗНЕСЕ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних основ формування початкового капіталу підприємств малого бізнесу у регіонах. Розглянуто підходи щодо понять «капітал» та «початковий капітал». Проаналізовано основні джерела формування капіталу та фактори, які впливають на формування початкового капіталу підприємства.

The article is devoted to the research of the theoretical foundations of the formation of initial capital of small business enterprises in the regions. Approaches to concepts of "capital" and "initial capital" are considered. The main sources of capital formation and factors influencing the formation of the initial capital of the enterprise are analyzed.

Статья посвящена исследованию теоретических основ формирования начального капитала предприятий малого бизнеса в регионах. Рассмотрены подходы к понятиям «капитал» и «начальный капитал». Проанализированы основные источники формирования капитала и факторы, влияющие на формирование первоначального капитала.

Ключові слова: капітал, малий бізнес, початковий капітал, мале підприємництво, підприємство, регіональний розвиток.

Keywords: capital, small business, start-up capital, small business, enterprise, regional development.

Ключевые слова: капитал, малый бизнес, начальный капитал, малое предпринимательство, предприятие, региональное развитие.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день малі підприємства представляють собою найбільш масовий сектор регіональної економіки, а отже відіграють значну роль в соціально-економічному та політичному житті країни. Дослідженню особливостей, переваг, проблем розвитку, механізмів регулювання малого підприємництва регіонів України приділено досить багато уваги. Проте питання формування початкового капіталу в малому бізнесі досі залишаються недостатньо опрацьованими в економічній теорії та теорії регіоналістики. Хоча саме початковий капітал є ключовим аспектом в малому бізнесі, він визначає розмах і потужність діяльності, по ньому судять про діловий авторитет підприємця, він є основою подальшого зростання фірми, регіону та країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування і використання капіталу підприємства, управління його вартістю і структурою досліджуються у працях зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів: К. Маркса, Д. Рікардо, У. А. Сміта, С. Бріггема, І. Балабанова, І. Бланка, В. Ковальова, Г. Кірейцева, А. Поддєрьогіна, Є. Стоянової, О. Терещенка та інших.

Однак незважаючи на значну кількість публікацій, що висвітлюють окремі аспекти проблем управління структурою капіталу підприємства, дослідження цього процесу та його особливостей в контексті розвитку малого бізнесу вимагають подальшого аналізу.

Мета статті дослідити особливості формування початкового капіталу підприємств малого бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Завданням держави в сучасних умовах реформування економіки регіонів України є регулювання соціально-економічних процесів з метою створення умов для функціонування підприємницького капіталу на благо всього суспільства.

Відповідно до визначень, які надають економічні словники в широкому сенсі капітал – це все, що здатне приносити дохід, або ресурси, створені людьми для виробництва товарів і послуг. У більш вузькому сенсі – це вкладене в справу джерело доходу у вигляді засобів виробництва, тобто фізичний капітал [6; 7; 12].

Природа капіталу така, що він постійно знаходиться в русі. Без руху припиняється його самозростання, а отже, і саме існування. В основі руху капіталу лежить постійно повторюване виробництво, тобто капіталістичне відтворення. Просте відтворення для капіталу не характерно. Ненаситна жага додаткової вартості, закладена в природі капіталу, з одного боку і конкуренція між капіталами – з іншого, штовхають капітал до постійного збільшення масштабів виробництва, тобто до розширеного відтворення. Для цього необхідно зростання авансованого капіталу, що дозволяє розширити або вдосконалити засоби виробництва і залучити додаткову робочу силу [10].

В основі функціонування капіталу К. Маркс виділив наступні фактори виробництва: предмети праці і засоби праці, що утворюють засоби виробництва, і робочу силу.

У сучасних умовах до перерахованих вище факторів виробництва додаються нові: підприємницька здатність (без неї неможливо організувати виробництво), новітні технології (замінують використання фізичної сили, дозволяють удосконалювати виробництво), інформація (впливає на всі сфери

виробництва), виробничі і соціальна інфраструктура (покращує існування підприємства і людей).

Що стосується саме початкового капіталу, то у 24 главі «Капіталу» К. Маркс наступним чином пояснює накопичення початкового (первісного) капіталу [9]: «Гроші і товари, точно так само як життєві засоби і засоби виробництва, аж ніяк не є капіталом самі по собі. Вони повинні бути перетворені в капітал. Але перетворення це можливо лише за певних обставин, які зводяться до наступного: два дуже різних типи товаровласників повинні зустрітися один з одним і вступити в контакт – з одного боку, власник грошей, засобів виробництва і життєвих засобів, якому потрібно закупити чужу робочу силу для подальшого збільшення присвоєної їм суми вартості; з іншого боку, вільні робочі, продавці власної робочої сили і, отже, продавці праці. Вільні робочі в двоякому сенсі: вони самі не належать безпосередньо до числа засобів виробництва, як раби, кріпаки і т.д., але й засоби виробництва не належать їм, як це має місце у селян, які ведуть самостійне господарство; навпаки, вони вільні від засобів виробництва, звільнені, від них, позбавлені їх. Отже, так зване первісне нагромадження є не що інше, як історичний процес відокремлення виробника від засобів виробництва. Він представляється «первісним», так як утворює передісторію капіталу і відповідного йому способу виробництва».

Значення початкового капіталу для малого бізнесу можна зрозуміти з теорії Й. Шумпетера [13]. Згідно даної теорії виробляти – означає комбінувати наявні в нашій сфері речі і сили. Виробляти щось інше або інакше – значить створювати інші комбінації з цих речей і сил. Як правило, нова комбінація повинна забрати необхідні їй засоби виробництва з тієї чи іншої старої комбінації.

На нашу думку, малий бізнес найбільш сприйнятливий до появи нових комбінацій, якими Й. Шумпетер пояснював основні риси періоду економічного підйому. Тому, якщо малим підприємствам будуть допомагати в здійсненні нових комбінацій, в тому числі за допомогою надання умов для отримання початкового капіталу, то це допоможе швидше подолати економічну кризу в країні.

За своєю значимістю початковий капітал, мабуть, стоїть на першому місці серед багатьох інших аспектів малого бізнесу. Адже, відкриваючи власну справу, підприємець в першу чергу стикається з проблемою пошуку початкового (стартового) капіталу. Саме нестача стартового капіталу є одною з основних причин невдач в підприємницькій діяльності, тому майбутній підприємець повинен провести детальні розрахунки для того, щоб оцінити фінансові потреби в процесі заснування і функціонування бізнесу.

Початковим називається капітал, який пускається в оборот в момент початку практичної реалізації підприємницької ідеї або ж на початковій стадії підприємницької діяльності. Зазвичай під початковим капіталом розуміють усі ті витрати в грошовій формі, які необхідно здійснити для започаткування власної справи та отримання очікуваного ефекту.

Недостатність опрацювання в економічній літературі питань, пов'язаних з формуванням початкового капіталу в малому бізнесі пояснюється нетривалим періодом становлення малого бізнесу, недостатнім обсягом статистичної інформації, суперечливою, складною, наполовину прихованою, що розвивається за власними законами, підприємницькою діяльністю.

На формування початкового капіталу впливають фактори, які можна умовно внутрішні та зовнішні (рис. 1).

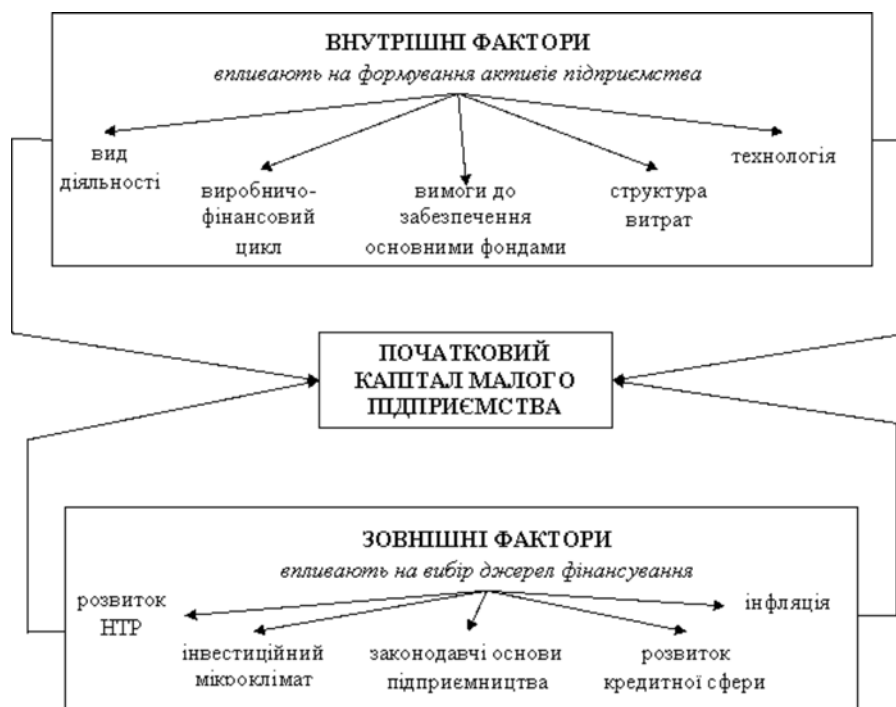

Рис. 1. Фактори, які впливають на формування початкового капіталу

Крім цього, формування початкового капіталу відбувається під впливом комплексу соціальних, психологічних і моральних чинників. Проблема первісного капіталу переплетена в малому бізнесі не тільки з чисто економічними питаннями, а й соціальними, сімейними, особистими.

Найскладніша частина запуску бізнесу – це збір коштів для початку. У підприємця може бути відмінна ідея і чітке уявлення про те, як перетворити її в успішний бізнес. Однак, якщо достатнє фінансування не може бути залучено, малоймовірно, що бізнес буде успішним.

Залучення фінансування для запуску вимагає ретельного планування. Підприємцю необхідно вирішити:

1. Скільки коштів потрібно?
2. Коли і як довго потрібні фінанси?
3. Яку безпеку (якщо така є) може бути надано?
4. Чи готовий підприємець відмовитися від контролю запуску в обмін на інвестиції?

При формуванні початкового капіталу підприємець може використовувати різні способи залучення коштів, серед яких:

– самофінансування;
– друзі та родина;
– бізнес-інкубатори (займаються розвитком нового бізнесу на початкових етапах шляхом надання послуг з маркетингу, створення мереж, інфраструктурі і фінансуванню);

– комерційні кредити;
– бізнес-ангели (заможні люди, які інвестують в стартапи – часто в обмін на частку в новому бізнесі);
– краудфандинг (співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші чи інші ресурси разом, як правило через Інтернет, аби підтримати зусилля інших людей або організацій).

Переважаюча частина підприємців спирається на особисті заощадження, оскільки це найпростіший спосіб. Тому найголовнішим фактором, що впливає на величину початкового капіталу, в даному випадку, є матеріальне становище батьків і найближчих родичів, наявність ділових зв'язків.

Однак, необхідно зважити переваги і недоліки доступних варіантів фінансування і визначити, які джерела коштів забезпечують максимальну гнучкість при

найменших витратах. А поява нових джерел фінансування, таких як краудфандинг і бізнес-ангели, означає, що у потенційних власників малого бізнесу тепер є більше можливостей для фінансування, ніж будь-коли раніше.

Під початковим капіталом в малому бізнесі не можна розуміти тільки речові об'єкти власності. Він може існувати не тільки в матеріалізованій формі і фінансових коштах, але і у вигляді знань, навичок, вміння, володіння якимись талантами, здібностями, професійними секретами, які у процесі виробництва слугують засобом отримання прибутку.

В. Король [8], розглядаючи політику сприяння малого підприємництва на регіональному рівні під визначенням «капітал» має на увазі наступні його складові частини:

- 1) всі технічні засоби виробництва (будівлі, споруди, обладнання, верстати, транспорт, інструменти та ін.), які використовуються підприємцем на законних підставах не обов'язково в якості власності, а й на правах оренди, лізингу, тимчасового користування і т. д.;
- 2) матеріальні елементи оборотного капіталу (сировина, матеріали, кваліфікована робоча сила, інструменти разового або короткочасного користування);
- 3) оборотні кошти (у грошовій формі – фонд заробітної плати, кошти на придбання сировини, необхідні для організації виробництва на нормальному рівні);
- 4) інтелектуальна власність – це власне підприємницька ідея, спосіб виробництва або обробки товару чи сировини, спосіб надання товару нових властивостей або нових якісних характеристик, новий спосіб виробництва, тобто все те, що, включає в себе поняття «інновація».

Таким чином, на основі вищевикладеного можемо зробити висновок, що початковий капітал малого бізнесу – це матеріальні, фінансові та інтелектуальні ресурси, якими володіє або які може залучити підприємець в перший рік своєї діяльності. Підприємець повинен володіти великим досвідом, і використовувати інтуїцію при виборі джерел формування початкового капіталу. Необхідно враховувати взаємозв'язок між джерелами фінансування, термінами користування цими джерелами, вартістю і можливістю контролю над підприємством.

Висновок. Підводячи підсумок аналізу формування початкового капіталу, можна зробити висновок, що розвиток малого бізнесу в регіонах України в значній мірі утруднено через дефіцит фінансових коштів, які необхідні для старту в реалізації проектів, розвитку ділової активності, як окремих фізичних осіб, так і підприємницьких структур.

При розгляді питання формування початкового капіталу для малого підприємства необхідно виділити наступні завдання:

- визначити потребу підприємства в коротко-, середньо- та довгостроковому капіталі;
- провести аналіз складу майна або капіталу з метою забезпечення оптимальної структури капіталу і майна;
- забезпечити платоспроможність підприємства;
- максимально прибутково використовувати вільні кошти;
- намагатися зменшити витрати на фінансування.

Ретельний, розрахований на перспективу аналіз зазначених завдань дозволить розробити фінансовий план підприємства; налагодити управління капіталом без чого не реально існування та ефективна діяльність підприємства в ринкових умовах господарювання.

Література.

1. Evers, Natasha (2003) The Process and Problems of Business Start-Ups, The ITB Journal: Vol. 4: Iss. 1, Article 3.
2. Білик Т.О. Мале підприємництво: розвиток та прибутковість / Т.О. Білик // Формування ринкових відносин в Україні. – 2014. – № 10. – С. 78-84.
3. Бобиль В. Розвиток малого та середнього підприємства як складова соціально-економічної стабільності сучасної України / В. Бобиль // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 3. – С. 35-39.
4. Варфоломєєва В.О. Фінансування інноваційної діяльності як чинник розвитку малого підприємництва / В.О. Варфоломєєва // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 2. – С. 113-118.
5. Гловацька В.В. Підприємництво та його соціально-економічна сутність / В.В. Гловацька // Економіка АПК. – 2015. – № 12. – С. 57-64.
6. Економічний словник-довідник/ За ред. С. В. Мочерного. – Київ: Феміна, 1995. – 368 с.
7. Економічний тлумачний словник (2-е вид.) Гордієнко Д.Д. – К., ТОВ "КНТ" 2007. – 360 с.
8. Король В. С. Державна політика сприяння розвитку малого підприємництва на регіональному рівні / В. С. Король // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2009_4/193.pdf.
9. Маркс К. Капітал. Критика политической экономии. Т. 1. – М.: Политиздат, 1967. – 908 с.
10. Підтримати мале підприємництво – значит проголосувати за майбутнє// бізнес. – 1996. – № 4, – С. 16-17
11. Регіональні програми розвитку малого і середнього підприємництва: структура, пріоритети, фінансування. – К.: Центр громадської експертизи, Центр міжнародного приватного підприємництва, 2015. – 24 с.
12. Тлумачний словник економіста. – Навчальний посібник рекомендовано МОН України. 2009. – 268 с.
13. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. – М., 1982.
14. Яремко, І.Й. Управління капіталом підприємства: економічний і фінансовий інструментарій: монографія / І.Й. Яремко. – Л.: Каменяр, 2006. – 176 с

References.

1. Evers, Natasha (2003) The Process and Problems of Business Start-Ups, The ITB Journal: Vol. 4: Iss. 1, Article 3.
2. Bilyk, T.O. (2014), "Small entrepreneurship: development and profitability", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 10, pp. 78-84.
3. Bobyl, V. (2014), "Development of small and medium enterprises as a component of socioeconomic stability of modern Ukraine", *Ukraina: aspekty pratsi*, vol. 3, pp. 35-39.
4. Varfolomeieva, V.O. (2015), "Financing Innovation as a Factor for Small Business Development", *Visnyk Ukrainytskoi akademii bankivskoi spravy*, vol. 2, pp. 113-118.
5. Hlovatska, V.V. (2015), "Entrepreneurship and its socio-economic essence", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 57-64.
6. Mochernoho, S. V. (1995), *Ekonomichnyi slovnyk-dovidnyk* [Economic Dictionary-Directory], Femina, Kyiv, Ukraine, p.368.
7. Hordiienko D.D. (2007), *Ekonomichnyi tлумachnyi slovnyk* [Economic Explanatory Dictionary], 2nd ed, TOV "KNT Kyiv, Ukraine, p.", 360.
8. Korol, V. S. (2009), "State policy of promoting small business development at the regional level", [Online], available at: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2009_4/193.pdf.
9. Marks, K. (1967), *Kapital. Kritika politicheskoy ekonomii* [Capital. Criticism of political economy], vol. 1, Politizdat, Moscow, Russia, p. 908.
10. "To support small business means to vote for the future", *Biznes*, vol. 4, 1996, pp. 16-17.
11. *Rehionalni prohramy rozvytku maloho i serednoho pidpriemnytstva: struktura, priorytety, finansuvannia* [Regionalnye progami rozvitku small i serednoho pidpriemnytstva: structure, priorytety, finansuvannia], Tsentr hromadskoi ekspertyzy, Tsentr mizhnarodnoho pryvatnoho pidpriemnytstva, 2015, Kyiv, Ukraine, p. 24.
12. *Tлумачnyi slovnyk ekonomista. Navchalnyi posibnyk rekomendovano MON Ukrainy* [Tlumachny dictionary of economist. The Naval Minister is recommended by the Ministry of Education and Science of Ukraine], 2009, p. 268.
13. Shumpeter, J. (1982), *Teoriya jekonomicheskogo razvitiya* [The theory of economic development], Moscow, Russia.
14. Yaremko, I.Y. (2006), *Upravlinnia kapitalom pidpriemstva: ekonomichnyi i finansovy instrumentarii* [Capital management of the enterprise: economic and financial tools], Kameniar, Lviv, Ukraine, p. 176.

Стаття надійшла до редакції 19.03.2016 р.